

ВІДГУК ОФІЦІЙНОГО ОПОНЕНТА
про дисертаційну працю Кабусь Наталії Дмитрівни
«Теоретичні і методичні засади підготовки майбутніх соціальних педагогів
до сталого розвитку соціальних груп», що подана на здобуття
наукового ступеня доктора педагогічних наук
зі спеціальності 13.00.04 – теорія і методика професійної освіти

Актуальність проблеми, що обрана Н. Д. Кабусь для науково-педагогічного дослідження, детермінована нагальною потребою об'єднання зусиль різних соціальних груп, зокрема дітей, молоді, дорослих, сім'ї, громади, нації, як ключових ланок забезпечення сталості в усіх напрямках суспільного розвитку, оскільки розв'язання глобальних проблем людства не може бути досягнуте зусиллями окремих особистостей. Це співвідноситься з запитам сучасного суспільства, основним чинником розбудови якого має стати високорозвинений людський і соціальний капітал, рівень консолідованості соціальних груп, які свідомо, творчо і відповідально взаємодіють із метою досягнення власного благополуччя й добробуту країни. Як справедливо аргументує Н. Д. Кабусь, апелюючи до міжнародних і вітчизняних законодавчих документів, нині спостерігається дисгармонійність існування основних соціальних груп, які характеризує нестійка особистісно-соціальна позиція, недостатнє усвідомлення важливості й невідкладності спільної діяльності як для розв'язання власних проблем, так і важливих суспільних завдань.

Ми погоджуємося з твердженням дисертантки, що вагомий внесок у вирішення окреслених завдань мають зробити фахівці всіх рівнів освіти (дошкільної, шкільної, позашкільної, професійно-технічної, вищої), зокрема й соціальні педагоги, які, взаємодіють у професійній діяльності з різновіковими соціальними групами (дітьми, молоддю, дорослими, людьми старшого віку), сім'єю, а також представниками проблемних груп і «груп ризику», тому за своїм професійним призначенням і рівнем компетентності мають стати важливими суб'єктами стимулювання різних соціальних груп до сталого розвитку. Адже саме на цих фахівців покладається відповідальність за поступальний і стійкий гармонійний прогрес соціальної спільноти на засадах

гуманізму, позитивну соціальну взаємодію та солідарність, вироблення у представників різних соціальних груп здатності до само- і взаємодопомоги, самовідновлення й удосконалення, об'єднання зусиль для сталого прогресивного розвитку суспільства.

Уважаємо, що необхідність заповнення прогалін у науково-педагогічному знанні на основі визначеного теоретико-методологічного інструментарію зумовлює проведення Н. Д. Кабусь цілісного аналізу важливої для сучасної теорії і методики професійної освіти проблеми. Це відповідає важливому соціальному замовленню, у якому знайшла відображення сучасна тенденція щодо посилення професійної підготовки соціальних педагогів до виконання покладених на них обов'язків. Проте наведені в дисертації статистичні дані, на жаль, свідчать про значні недоліки в системі вищої педагогічної освіти, яка не здатна забезпечити своїх випускників надійним інструментарієм роботи з різними соціальними групами, особливо тими, які прийнято відносити до категорії «ризик».

Не випадково Н. Д. Кабусь як учений і дослідник акцентує увагу саме на тому, що нині відсутнє цілісне дослідження, у якому проблема професійної підготовки майбутніх соціальних педагогів до сталого розвитку соціальних груп виступала би предметом спеціального наукового дослідження.

Недостатнє висвітлення обраної проблеми в теорії і методиці професійної освіти, а також реальні потреби в розв'язанні наявних суперечностей, що виокремлені Н.Д. Кабусь на рівні концептуалізації сучасної освіти, на рівні визначення цілей підготовки майбутніх фахівців, а також на рівні змісту і технологій підготовки майбутніх соціальних педагогів, ускладнюються тим, що поза увагою науковців також залишаються питання розроблення цілісної концепції переведення особистості, соціальної групи, суспільства на рівень сталого розвитку, яка є основою для побудови ефективних методик, засобів, стратегій її реалізації з урахуванням специфіки конкретної соціальної групи.

У зв'язку з актуальністю обраної проблеми, а також відповідно до об'єкта і предмета дослідження досить коректно сформульована мета дисертаційної роботи, яка полягає в науковому обґрунтуванні системи професійної підготовки майбутнього соціального педагога до сталого розвитку соціальних груп, розробленні й експериментальній перевірці ефективності її програмно-змістового і навчально-методичного забезпечення, а отже, відображає прогнозований результат. Поставлена мета узгоджується з іншими елементами концептуального апарату, які сформульовані чітко, коректно, логічно, адекватно до змісту дисертації.

Визначені Н. Д. Кабусь теоретико-моделювальні завдання передбачають: здійснення історико-гносеологічного і феноменологічного аналізу ідеї сталого розвитку; з'ясування сутності сталого розвитку соціальної групи; розкриття змісту соціально-педагогічної діяльності зі сталого розвитку соціальних груп; наукове обґрунтування концептуально-методологічних засад підготовки майбутнього соціального педагога до сталого розвитку соціальних груп; визначення змісту структурних компонентів готовності майбутнього соціального педагога до сталого розвитку соціальних груп, уточнення критеріїв, показників і рівні її сформованості; теоретичне обґрунтування системи професійної підготовки майбутнього соціального педагога до сталого розвитку соціальних груп; розроблення й упровадження програмно-змістового і навчально-методичного забезпечення теоретично обґрунтованої системи професійної підготовки майбутнього соціального педагога до сталого розвитку соціальних груп.

Стратегія розроблення Н. Д. Кабусь проблеми професійної підготовки майбутніх соціальних педагогів до сталого розвитку соціальних груп визначена методологією науково-педагогічного дослідження, що конкретизована в методологічному, теоретичному і технологічному концептах і зумовлена, з однієї сторони, можливістю й потенціалом застосування концепції сталого розвитку в соціально-педагогічній науці, а з другої – місією соціального педагога в суспільстві, що доводить необхідність екстраполяції його підготовки до

цілеспрямованої діяльності зі сталого розвитку соціальних груп як невід'ємної умови стабільного функціонування й прогресивного розвитку суспільства у площину педагогічної теорії та практики вищої школи. Як наголошено автором дисертації, цьому сприятиме реалізація в освітньому процесі розробленої автором системи підготовки майбутніх соціальних педагогів до сталого розвитку соціальних груп, структура якої охоплює взаємопов'язані концептуально-цільовий, технологічно-процесуальний і моніторингово-коригувальний блоки.

Крім того, дисертаційна праця презентує цінний програмно-змістовий і навчально-методичний доробок Н. Д. Кабусь, що є достатньо апробованим в освітньому процесі вищої школи і підтверджує свою ефективність, зокрема навчально-методичний комплекс із дисципліни «Методика організації соціальної роботи з різними соціальними групами», спецкурс «Соціально-педагогічна діяльність зі сталого розвитку соціальних груп», програми діяльності гуртка «Волонтер» і «Театру-студії соціально-педагогічної клоунади», завдання до різних видів практики, що спрямовані на набуття майбутніми фахівцями вмінь і досвіду проектування й реалізації системи роботи зі сталого розвитку різних соціальних груп з урахуванням їхньої специфіки.

Не викликає заперечень наукова новизна проведеного Н. Д. Кабусь науково-педагогічного дослідження, що представлена на рівні перетворення, доповнення і конкретизації.

Як бачимо, з однієї сторони, одержаний Н. Д. Кабусь науковий результат суттєво доповнює відомі положення теорії і методики професійної освіти, відкриваючи нові, не відомі раніше грані досліджуваної проблеми. З другої сторони, отриманий дисертанткою новий науковий результат дозволяє розвинути і поширити отримані нею здобутки у вищу школу задля оптимізації підготовки майбутніх соціальних педагогів до сталого розвитку соціальних груп.

Достовірність і обґрунтованість одержаних Н. Д. Кабусь результатів і висновків забезпечується вибором адекватної методологічної і теоретичної основи дисертації, визначенням комплексу теоретичних та емпіричних методів дослідження відповідно до поставлених завдань і логіки наукового пошуку.

Перевагами поданого дослідження слід уважати те, що Н. Д. Кабусь опрацьовано значний масив науково-педагогічних джерел (1310 найменувань, із них 87 – іноземною мовою), презентовано авторський підхід до визначення основних категорії досліджуваної проблеми, а також подано детальну характеристику кожного застосованого в дисертації поняття, виявлено високий ступінь узагальнення отриманих результатів і висновків, прогнозовано тенденції подальшого розв'язання важливої для сучасної педагогічної науки і практики вищої педагогічної освіти проблеми з урахуванням цінного історичного і передового сучасного досвіду.

Зазначимо, що дисертацію Н. Д. Кабусь виконано як складову частину комплексної програми науково-дослідної роботи кафедри загальної педагогіки і педагогіки вищої школи «Підвищення ефективності педагогічного процесу в середніх загальноосвітніх і вищих навчальних закладах» (ДР № 0111U008880), кафедри початкової, дошкільної і професійної освіти «Сучасні освітньо-виховні технології в підготовці вчителів» (ДР № 0111U008876) та кафедри соціальної педагогіки «Інновації в підготовці майбутнього фахівця до соціально-педагогічної діяльності» (ДР № 0112U002000) Харківського національного педагогічного університету імені Г. С. Сковороди. Тему дослідження затверджено вченою радою Харківського національного педагогічного університету імені Г. С. Сковороди (протокол № 6 від 20.12.2014 р.) й узгоджено в Раді з координації наукових досліджень у галузі педагогіки та психології в Україні (протокол № 4 від 26.05.2015 р.).

Основні результати проведеного дослідження повністю викладені в 65 наукових працях (із них 62 одноосібних), серед яких 4 монографії (3 у співавторстві); 23 статті в провідних наукових фахових виданнях, із них 4 статті в міжнародних періодичних виданнях; 38 тез у збірниках матеріалів конференцій. Зміст автореферату ідентичний основним положенням дисертаційної праці.

Разом із позитивною оцінкою змісту дисертації, рівня її виконання, вважаємо за необхідне надати такі зауваження і побажання:

1. Схвально, що в дисертаційній праці авторка прагне до максимально повного розкриття основної категорії «сталий розвиток соціальної групи» як стійкого гармонійного прогресу соціальної спільноти на засадах гуманізму, позитивної соціальної взаємодії та солідарності, її виходу на рівень самоорганізації – здатності до само- та взаємодопомоги, самовідновлення й удосконалення, соціальної творчості, об'єднання зусиль із метою поліпшення власного та суспільного буття. Проте подану інформацію слід було б проілюструвати схематично або підкріпити за допомогою узагальнюючих таблиць.

2. Виправданим з огляду на досліджувану проблему є звернення Н. Д. Кабусь до необхідності проведення пілотажного дослідження, що передувало експериментальній роботі. Однак у тексті дисертації слід було представити авторський коментар для аргументації вибору саме цієї, а не якоїсь іншої діагностичної методики.

3. Цінним є проведене Н. Д. Кабусь узагальнення фактологічного матеріалу, що отриманий в ході дослідницько-експериментальної роботи і представлений у підрозділі 4.3. дисертації. Однак, хотілося б отримати докладну інформацію про ті утрудненнями, які виникли в автора в ході реалізації програми експерименту, що також потребує більш детального розкриття й аналізу.

4. Відзначаючи цілісність і логіку як особливо цінні якості поданої дисертаційної праці, зауважимо, що зазначені в дисертації педагогічні умови, що забезпечують ефективність підготовки майбутніх соціальних педагогів до сталого розвитку соціальних груп і включені до технологічно-процесуального блоку авторської системи, також потребують більш розгорнутого експериментального підтвердження.

5. На жаль, у змісті автореферату не відображено такі важливі закони, на які необхідно зважати для досягнення сталості розвитку людини і суспільства, хоча означені документи подано на сторінках 55-56 дисертації.

Висловлені зауваження та побажання суттєво не впливають на загальну позитивну оцінку дисертаційної роботи, не знижують її наукової та практичної цінності. Відзначені недоліки тільки підкреслюють можливості її подальшого вдосконалення й розвитку в майбутніх наукових пошуках дисертанта.

Висновок. Аналіз дисертації, автореферату та опублікованих праць дає підстави для висновку про те, що дисертація Наталі Дмитрівни Кабусь на тему «Теоретичні і методичні засади підготовки майбутніх соціальних педагогів до сталого розвитку соціальних груп» є завершеним, цілісним, самостійним дослідженням, яке має наукову новизну, теоретичне та практичне значення. У роботі отримано нові науково обґрунтовані результати, які дали змогу автору здійснити комплексне вирішення актуального наукового завдання. Дисертаційна робота відповідає вимогам пп. 9, 10, 12, 13, 14 «Порядку присудження наукових ступенів», затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 24.07.2013 р. № 567 (зі змінами, внесеними згідно з постановами КМ за № 656 від 19.08.2015 р. та за № 1159 від 30.12.2015 р.), що дає підстави для присудження Кабусь Наталії Дмитрівні наукового ступеня доктора педагогічних наук зі спеціальності 13.00.04 – теорія і методика професійної освіти.

Офіційний опонент:

доктор педагогічних наук,
завідувач кафедри соціальної роботи,
соціальної педагогіки та психології
Центральноукраїнського державного
педагогічного університету
імені Володимира Винниченка
(м. Кропивницький)

О.А. Рацул

Підпис О.А. Рацула засвідчую

